

ИЗЛАЗИ

четвртом и недељом

ЦЕНА

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНАПретплату примају све поште
у Србији и иностранству.

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:

Уредништву „Звезде“
Кнежев Споменик бр. 9.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА

НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:

Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

Уредник: ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

* * *

Кад умрем једног дана —
Гроб ће ми тело скрити;
Доћи ће добра браћа —
И горке сузе лити.

Кад прође два, три года —
Заборав тугу збрише;
Доћи ће браћа опет —
Ал' неће плакат више.

У братском срцу кад ми
Последњи спомен свене,
Доћи ће добре тице —
Певаће више мене.

А кад и оне мину
Када ме све одбежи,
Путник ће проћи, рећи:
„Ту један човек лежи.“

21/VIII

В. Ј. Илић.

У ВИНОГРАДИМА

— БОРИСАВ СТАНКОВИЋ —

(СВРШЕТАК)

Али ја ћутим. Окренуо сам се косо и прстом шарам по зиду. Она поче да скупља црепове разбијене тестије.

„Шта ти је оно криво те га разби?“

„Па шта ћу кад сам ти толико гадан, те плачеш од мене!“ Одговорам набурено.

Гледала ме је. Како се била сагла да дигне тестију, тако и остала. На трепавицама сузе, уста болно, плачљиво развучена. Али ја бејаш доста снажан те издржах тај поглед.

„Ах!“... Уздахну и диже тестије па једва наиђе на капију.

Ето то је било што сам сада ћутао и тако се чинио. Истина да је она одмах, од тада, покушавала

да се помиримо, али ипак се није толико љутила, што ја нећу. Сигурна је била да ћемо се овде, у винограду, помирити. Да ћемо, као и лањске године са једног чокота заједно брати грождје, да ћу да мећем у у њену котарицу, и да служим с њеним косирчићем, па после, кад почнемо зрна да скупљамо, да ћу навлаш гурати моју руку у њену а тад ће прсти да нам се преплећу и главе, лица, косе додиривати. И, на послетку, она ће, из мојих уста да „зоба“ зрно, али тако да једна половина зрна остане у мојим, а друга у њеним устима.. Зато је јутрос, кад је дошла к нама, била понела нову, белу корпу и лепо косирче и сва грцала од радости, среће. По четири пута ишла би и враћала се за једну ствар... И сад ево, где је дошла, стоји више мене, чека да је ја позовем те да беремо заједно. Стоји она и чека. Ја једнако ћутим, осећам ватру од њене близине. Почех да кидам један повећи грозд. Не могу, јак.

— На ти косирче! Шану и пружи ми га.

— Нека. Могу руком. И секнух да сва зрна попадаше. Оста само петелка.

— Чекај. Ја ћу... И саже се. Образи јој пламте, рука дрхти а та јој рука тако топла, мека и мила Хтедох али се тргох. Она одсече грозд.

— Ево! И пружи ми га. Гледа ме замагљеним и у пола затвореним очима. Чак јој брада румена и светла. — Хајде да беремо! Шану и клекну до мене.

— Не могу корпе да носим. Тешке су. Одговорих.

— Нека. Ти само бери а ја ћу да носим.

Могу ја.

— Не, не! Устадох. Ићи ћу у „Рашку“ да тамо чувам виноград.

Глава јој као пресечена клону, косирче из руку испале и после једва прошапта.

— Ако! И умукну одупревши се рукама о земљу да се не завали.

Питах матер, она ми одобри.

— Иди, рече. И онако овде ниси за вајду. Само пази од Циганке, јер се сад та вера размилела, па..

Пођох. На крају винограда, до међе, било је неколико већ сувих вишања, а око њих се увиле лозе са сочним лишћем, дебелим прућем. Виле су се уза стабла, грање, те чиниле заклон, као колебу. Биле су то „гавранице“ и „дреновке“. Ту је била земља увек суха. Хтедох да прођем, кад — она!

Наслонила се леђима о стабло и рукама придржава за гране. Побледела, само јој усне румене и набрекле.

— Шта се љутиш? Не љути се, жива ти мајка! Једва говори а крупне сузе котрљају се низ образе и влаже јој усне. Дише утајано. Хоће да чује мој дах, а камо ли глас што га очекује.

— А, па после опет да плачеш?! Почех ја.

— Нећу више да плачем, жи' ми ти! И да би ме уверила поче прстима да скупља растурене сузе по образу.

— Нећу!... Дај ми да те пољубим! Рекох одједном и сам не знам зашто почех да се тресем. Опи ме ваљда онај мирис зрела и, на све стране измуљана у крблама грозђа и влаге... Али највише, чини ми се, опипте ме њена уста, која сада — срећна услед потврде да је волим, застиђена од моје дрекости — бећу се развукла у осмех... Ех, то не беше осмех. Беше то нешто што пружа, маме али од велика, изненадна стида дрхти болно стрепи и од саме помисли на пољубац.

— Не, не... Муцала је.

Једва се савлађивала да главом не одриче а сва се тресе, клеца.

— Дај ми!

— М—м—м...

Лист од лозе на грани беше јој покрио чело, те су се виделе само заклоњене очи, јој ужагрене јагодице и врела, опањена, напуњена и развучена уста у онај осмех.

— Нећу силом, нећу! Почех. Ако хоћеш дај, ако не... И пођох.

Она напреже сву снагу. Није смела да се одвоји од гране за коју се држаше на жмурећи пружи ми и лице и уста, око и све. Али ни корака да крочи.

— Е, нећу! Рекох љутито и оставих је, одох брзо, круто. Нисам смео да се окренем јер знам какву бих је видео. Убрзах кораке, нисам више слушао онај смех, кикотање, крцкање и товариње товара само сам једва чекао да пређем царски друм и одем тамо, негде... Почех да се грчим. Магла никако да се дигне. Нарочито у даљину ништа се од ње не види. Сиђох и приближавах се „господским и големашким“ виноградима. Ту већ не беше оне вреве, жагора, само су се у редовима иза чокота црнила леђа раденика, који су ћутећи брали и журили се. По где где забелила би се и зашустала која сукња. На бедемима стајала је по која гомила господе и госпођица и гледала на „друм“ по коме промичу товари у варош и Цигане, Циганке, продејаче, који се разилазе по већ обраним виноградима да беру јагуриду. Пређох и ја тај пут, који беше сав првен од грозђа, раскалаан и присут зрнима и петелкама од палих товара. Дођох до чесме. Брзо сиђох у долину и не гледећи на ону ледину испод чесме на којој стрељају осуђенике а са које се сада чуло звон оваца и свирка чобана у дудук. Изиђох из долине и почех се пети нашем винограду, који се одмах познавао по гомили камења, бреста и оног реда од дивљих ружа и трња, што је било на међи

и спречавало да се виноград не рони у долину. Стигох и извалих се, дахнувши, међ чокоте. Загледах се у црн дугачак са заривеним врхом у земљу грозд, који беше на чокоту предамном. Одједном зашустити нешто иза мојих леђа. То је била Циганка и већ се сагла те бере.

— Шта ћеш? Викнух.

— Косирче да ти продам! Пожури она и приближи ми се.

— Нећу. Иди.

— Да ти бајем, ако хоћеш. Знам и прве да вадим из очију.

Пружих јој руку. Она остави корпу, велику торбу и штапове што је вукла за собом и клече. Узе ми руку, окрену длан и загледа се у њ. Како је чудно одударала моја бела рука од њене мрке, суве, са набрекнутим жилама и жутим, обојеним к'ном прстима! Глава јој била умотана крпама и старим шамијама, испод које су падале њене проседе косе у увојцима низ лице, а лице јој ћошкasto и смежурано, врат са набрекнутим жилама, груди црне, голе.. Прљава, никад не опрана кошуља вирила је само крајевима из хрпе старих минтана те су јој се виделе чак и смежуране, бакарне боје, дојке.. У оном мрком зеленилу чокота, згрчена, црна, с лулом иза врата, држећи ме за руку и мрмљајући својим дебелим, избразданим устима за себе тако је чудно изгледала да нехотице повукох руку.

— Говори!

Она не дижући очи, прелазећи хладним, црним прстом по моме длану, поче:

„Душа ти је широка, срце црно, те тешко оној која се у тебе загледа. Век ти шарен, пут далек, незнан и таман. Ако преживиш...“

Тргох руку.

— Иди и набери! Па чисто бежићи скочих. Нешто оне речи, а нешто задах од дувана помешан са тешким мирисом њена зноја и неопраности толико ме поплаши да је нисам смео ни да опоменем да много не бере грозђе. Одох до вишње, наслоних се на њено стабло са испуцаном и савијеном кором. И, како ми тешко паде кад се загледах у све што беше предамном? У долину, која беше пуна већ оголелим дрвећем, чесму, друм, винограде и у ону ледину са које се чак и овде чује звон оваца, види чобан где ногом наслоњен о колац нечијег гроба, огрнут исцепаним шињелом и окренут вароши свира у дудук. А свирка оштра, монотона. С леве стране, на путу који је био усечен и из долине водио вароши преко брда искрсну Митка Мераклија. Поче се пењати, готово трчећи. Задиго главу, пригрдио корпу грозђа што је напросио и коју ће сад продати у чаршији за ракију. Зато се ваљда толико и жури, потскакује, набија шајкачу на очи, испреује голе груди и пева. Чак до мене допире његов истрошен, али још топао глас и последње речи једне те исте песме му:

„А ја сам ти Лено болан — болан, преболан!“

А крцкање товара сад је јаче, већ се неки враћају кући, димови ватри вију се гушће, врховима

уједно се стапају и протежући се улазе у маглу, те да се с њом после тромо растежу и шире над земљом, која онако влажна, крта, изривена, црни се а из ње као да се нешто помаља, истеже, извлачи ..

О Д К У Д ?

Одкуда туга, очај, одкуда сузе ове,
Кад одавна гробље моје груди скрива,
Куд ме мртва мис'о у даљину зове,
Бе у сјенци среће дух блаженста снива?

У чаробном врту васеленог мира,
Бе кандила сјајна непрестано стоју,
Бе далеки простор бесконачност дира
И хорови меки ће божанство поју,
Смјело некад душа корачаше моја
И бираше цвјеће преко стаза брујних
И с блаженом маштом ја високо стоја'
Усред светог мира и санова бујних;
Али крило лако што се дрско вину,
На валове бурне, неискусне моћи,
Захуктана бура далеко га рину
У предјеле мрачне вјековите ноћи.
И сад кад ми душа сјећајућ се жиња
Кроз маглину гледа своје лјепе снове,
Ја осјећам тугу у дубини њеној,
Чујем, где ме прошлост кроз пољане зове.
Ал је доцкан веће, — очи болно блуде,
Бл'једа усна дрхће као уздах бони,
Сузе тихо струје, хоће да пробуде
Свјетле слике моје из сјећања они'.

Одкуда туга, очај, одкуда сузе ове
Кад одавна гробље моје груди скрива,
Куд ме мртва мисо у даљину зове,
Бе у сјенци среће дух блаженства снива?

Јаша.

ЈЕЛЕНИН МУЖ

РОМАН
НАПИСАО Ђовани Верга

(наставка)

Али Чезаре са својом тихом попустљивошћу, са својом непознатом великодушносту, својим скромним услугама, својом простом појавом, није могао задовољити немирну потребу за забрањеним емоцијама, хистеричком сентименталношћу и болешљивим искушењима, које је сладострасан живот морао још више раздраживати и развијати у Јелени. Она је безазлено стварала себи уображене патње, правила се створењем, које не разумеју и жртвом, а у исти мах уживала је плод непојмљивих пожртвовања свог мужа.

Још непрестано тражила је сан своје варљиве младости, али је остајала посред оних галантних сплетака и ру-

жичастих скандала. Први, који ју је занео, био је један песник, једна будућа величина, који је писао песме „Њој“, „Теби јединој“, „Теби која ме зваш“ и који је стојећи на једној ноzi као петао и туривши десну руку у шнаг од преника, с намрштеним веђама читао те своје стихове у кругу дама, од којих је свака превртањем очију хтела дати на знање, да је она та једина, она, која га зна. И Јелена је хтела да има у свом салону тога голуба из вранина гнезда. Читали су заједно Мисеа и Хајнеа и подражавали њихов сатански осмејак. Песник се чак толико спустио, да јој је износио Стекетија, да би јој могао говорити о белим рукама и ногама и пољупцима испод коирене.

Она би се тад, изваљена у великој наслоњачи од црне кадиве, бледих усана и погледа, који је блудео, занела с књигом у руци и посматрала фантастичне слике, које је сама сгварала. Кад би јој бона једном дневно донела Барбарину, детиња дрека би јој раздражила живце. — Боже мој! Боже мој! Зар су то материнске радости? — И метнувши главу у руке, појурила би у очајању ка читавој батерији есенција и мирисних соли.

Овда онда попела би се дахћући уз мраморне степенце дона Ана, да се с кћерком поразговара и да јој изјада своје јаде: да дон Либорио јури за женама, да Роберто никако још не добија унапређење и да се Камила још не удаје.

— Велика несрећа! одговорила би Јелена. Леп би био и тај брак с оном Робертовом платом! Маните их се, мама! Кад немају бар сто хиљада лира прихода, боље је и да се не узимају.

— А шта теби не достаје? Кажми ми шта ти не достаје?

— Ништа! одговараше Јелена.

Чезаре, који је био претрпан радом, сматрао се срећним кад би могао да украде који минут од свога рада, те да дође и скромно седне крај своје жене, поносећи се благостањем које јој је стварао. Тада би јој говорио о својим плановима, о њихном детету, о свему ономе што их је по његову мишљењу везивало. Кад би је видео расејану и равнодушну, питао ју је:

— Шта ти је? Шта би желела?

— Ништа! одговарала је Јелена.

Кад би чуо ту реч и видео оно њено лице хтело му је срце препући. И против његове воље у њему се будила сумња и суморне успомене, а неки мучни немир гонио га је, да чита у њеним очима.

Не! не! Он је за то оптуживао самога себе и у души молио Јелену за опроштај! Није био рад да тражи по понорима срца, где су се гнездиле љуте и отровне гује љубоморе. Није био рад да сумња у њу, није био рад да пати као што је патио, није био рад да икад више доживи оне некадање несане ноћи и ове сунчане дане. Јелена је била фантастична, лакоумна, али није погрешила! То је доказивала несмотреносте писмом, неспособност да се претвара, њена чудновата искреност. То су била само лудовања њене памети, ништа друго. Она је и сувише живела у оној извештаченој атмосфери своје романтичне лектире. Писмо упућено Каталдију било је једна епизодица у роману једне ученице. Сад је ступила у истински живот, била је мајка, била је и сувише охола, а да не мисли на своју кћер. Па онда и сувише су је окружавали и сувише јој се удварали.

Њена болешљива осетљивост морала је налазити свог природног задовољења у животу, у коме је сваки часак био испуњен разним разонођењима и променама. Да, дон Либорио је имао право! Беше васпитана као каква принцеза. Њој је био потребан такав живот, он ју је уздизао у њеним рођеним очима, чинио је поноснијом, уздизао је и њега, мужа, који јој је давао средства за тај живот. Осем те опасне осетљивости, Јелена је имала у срцу и танане нежности. Она је помишљала на Чезара, који ју је љубио како је она хтела бити љубљена, који је живео само за њу, коме је једини циљ био раскош, што је скружаваше, радости, којима је обасипаше, који је сву своју срећу, највећу радост у животу налазио у осмејку, што би лебдио на њеним уснама, кад би ушла у његову књижицу са шуштањем хаљине и рекла му: — Још једнако будач? Сиромас Чезаре!

*

На осветљеним прозорима оцртаваху се црни ликови људи и елегантни профили дама и бацаху своје дуге сенке на мирно, мрачно пристаниште, где су таласићи тихо роморили, и на мравињак светиљака на чамцима усидреним под високим и звезданим небом. Мушки су се гурали на терасе, на којима су прозори били отворени иза провидних застора; под лустером блистао се женски накит. Један тонал и звучан глас певао је уз гласовир романцу, која је била у јеку.

Домаћица, најлепша од свију својом провидном бледоћом, седела је у наслоњачи, наслонивши главу на облу мишицу, коју светлост свећа позлаћиваше, и као да је ту беху приковала два ватрена ока, која су била упорно управљена у њу из једног бледог, у дугу косу уоквиреног лица, из лица, које је падало у очи у оној строгој једноликости ношње по етикеџији.

— Смиљите се и погледајте један пут оног сиротана Фијандуру, прошапута један глас иза ње.

Јелена слеже раменима и покуша да се насмеје, јер војвода од Арања није био од оних људи, који се могу назвати безобразнима. Мало доцније, кад су се сале мало по мало испразниле и остало само још неколико њих интимнијих, неке постарије даме, које су хтеле по што по то још да мало проживе, почеше шапутати: — Фијандура! Фијандура! Фијандурине песме! — лако пљескајући рукама у рукавицама.

Али песник је био намрштен и неумољив. Он притисну руком срце, да утиша буру у њему, и одбијајући захтев поносно затресе олимпијском косом. Тада се све оне презреле Музе и Грације обратише домаћици и стадоше је молити са смешно претераним интересовањем за њено посредовање. Јелена и нехотично порумене и рече мирним гласом:

— Дед' те, Фијандура, за љубав ових дама.

Он одговори једним значајним погледом, развукавши бакенбарде као да се мало смешка и поклони се тако, као да је хтео рећи:

— Због Вас! само због Вас! Па онда диже к тавану обдарену главу.

Успех је био огроман. Даме су изгледале као да их је обузео демон одушевљења. Арањо је пљескао као да је полудео. Беше се дигао такав урнебес, да се на вратима салона појави Чезаре, уморен својим прозаичким радом.

— Видите кога ради?... видите кога ради?... шапутао је још узрујани песник Јелени на ухо, која је седела у једном углу, бледа лица и чисто као збуњена међу тим светом, што је пунио њену кућу. — Ради тога човека, што пише позиве! И ја, који Вас носим у срцу као зрачак сунца, као мирис цвећа, као неку бољку, морам Вас оставити у наручју тога човека?... Ах, кад бисте знали, Јелена! како ме киње снови, лудорије, искушења!...

— Ћутите! рече она.

— Не! Не могу. Ја ћу полудети, Јелена! Рад бих био, да Вам пред целим светом покажем моје љубавне ране! Рад бих био, да умрем пред Вашим ногама!

— Ћутите!

— Ах! Ви! Хладна стено! Не знате шта сам препатио и од кад патим! Колико пута сам у памети стварао Вашу слику и молилачки ширио руке! Колико ли сам Вас пута склопљених руку преклињао, да ми поклоните један часак небесног блаженства! Колико пута ми се учинило, да у својој усамљеној собици видим Вашу сенку, Ваш дух, да осећам мирис Ваше појаве и да чујем уз степенице шум Ваших корака, шуштање, Ваше хаљине, Вашу прву реч, први поглед... прве пољупце испод копрене!...

— Сутра! промуца Јелена загушеним гласом.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

МЛЕЧНИ ПУТ

(ЗАПИСИ НЕРВОЗНА ЧОВЕКА)

од

В. Уманова — Каплуновског.

I

Она има право у свему и ја сам крив! То сам јој по ручку и сам казао, када је изашла преда-ме са читавом барикадом непобитних доказа. Шта да се ради? Има случајева, где се човек бије и о дрво и о камен. Ама је ли то право? Оженио сам се из страсне љубави, бејех осигуран, шта више, имаћаше и сувишка, те сам с тога сматрао за дужност окружити најдражу половину извесним комфортом. На један пут, навикавши се на раскош, сурвао сам се у свима предузећима и остао на чистини с малом платом, а на храни код поштованог стрица, докле му се то буде свидело. Нека све иде бестрага!

Када сам саопштио Евгенији ту „малу“ непријатност, пређе је иронички осмех и доста немарно избади фразу, која је начинила преврат у мојој унутрашњости.

„Новци су твоји, а не моји... Могао си са њима радити шта си хтео“.

То рече, па замуче, утонувши у читање несношљива *Segoma* — *Segoma*. Бар да ми је пребацивала, да ме је грдила, да је плакала, но место свега тога она се понашала с неком поноситом неуслишеношћу.

Евгенију моју сви називају лепотицом и ја се такођер слажем с јавним мњењем. Она је танкоћуасто, лепо црномањасто чељаде, јасних очију и античка профила.

„У вама су се очувале црте грчких богиња“, рекао јој је не једном наш познати уметник, који беше вољан израдити слику њезину, и, није лагао. Страсно милујем оно спајање строгих црта с извесном гицкошћу у карактеру,

Свако, ко је види у соби за примање, сматра се поздравом за срећна, јер на свакога баца умилјате погледе и у стању је уловити га у таке мреже, да се из њих не избави ласно. Безјаци! Сви они мисле, да је Евгенија моја у стању да кога воли.

Пукао бих од смеја, када, седећи дома, слушам из друге собе, где јој изјављују љубав! Слепци, дође ми да речем, та је жена од камена; место срца има комад леда. Та зар ни то не видите! Они збиља не увиђају своје погрешке и верују у своју звезду. Чудан нараштај! Нисам био такав глупак, када сам се заљубио, већ сам одмах појмио у чему је ствар. У осталом нисам јој ја дужан. Свестан тога ступио сам у законити брак.

И тако јој изјавих, да је пронао сав капитал, који сам позајмио извесном трговцу. Услед разних незгода фирма је претрпела пораз. Ми остасмо без гроша.

„Дабоме, ниси се требао лакомити на сумњиву добит. Нигда ме ниси хтео послушати!“

Ништа ми не остајаше, но да прогутам пилулу. Једино што ми беше по вољи, било је то, што је Евгенија одбацила Сем-а, и ма да се није хтела показати да је занимају новчане ствари, ипак не могадијаше даље тако издржати, те поведе реч о људском неваљалству. Занимљиво је то, да је она мени отворено пребацивала неумешност у новчаним стварима.

„У главном, свему си сам крив... Како сада да живимо? А како да школујемо сина, који већ улази у осму годину?“ Надао сам се пре свему другом, само не пребацивању. У таким приликама жене чунају косу, падају у несвест, плачу хистерички, бивају нервозне, али на морал обично заборављају.

„Па дабоме, признајем да сам крив и не заслужујем ни најмање штедње“, одговорих трагичним гласом.

Осмех јој прелети преко дрхтавих усана и поче падати у ватру.

„Твоје нам признање неће олакшати положај, ни довести кући хлеба“.

„Хлеба?... Жено, бој се Бога, та зар немамо шта јести? Је л' имам сто педесет рубаља месечно и стриц ми је обећао давати у прво време сваког месеца по стотину рубаља“.

Лице њезино постаде још строже.

„Дакле, поклон... Не, најбоље бих учинила да ћутим. Та то и нису никакви новци!“

„Радићу... као кривац помирићу се са свачим, само да си ти задовољна. Јеси ли си вољна да се убијем? Говорим сасвим озбиљно. Удаћеш се за богата, јер имаш ваздан обожавалаца“.

Није се престравила, шта више с почетка је ценила све разлоге за и против и достојанствено је одбацила мој најискренији предлог.

„Самоубицу сви презиру. Моме сину мора остати неокаљано име“.

Заћутао сам и отишао. Безосећајна жена!

II

Минуше два дана у потпуном ћутању. Беше недеља и ја сам седео за писаћим столом, занимајући се послом.

„Не, не могу више! У глави ми је хаос, нисам ни за каква рад...“

Да радим... Како је могућно радити, када се човек осећа тако напуштен. Бар да каже, како је вољна да дели са мном зло и добро, па бих се одмах душевно окрепио. Живот ми личи на млечни пут, који се састоји из читавог реда малих непријатности, сметњи и брига. Сплетеш се у њих, па никуд маћи. Уза све то и живци се узнемириди. Одиста, то је право зло.

Чујем звонце... Но, то су гости!... Робија је то, а не живот!

Служавка похита у женину собу и пријави посетиоце. Све су то њезини — обожаваоци. Па зар то да траје овако вечно? Најзад и то се досади. У осталом, зар се није појавила код мене љубомора?

Одбацих перо, поцепих започети рад и одох у трпезарију.

Дабоме, све позната лица... Евгенија у свечаном руху, срећна и задовољна, као пролетње јутро. Па је и мој Коста весео, те с вољом једе печену говеђину. Ту је и бона Лујза с тајанственим изразом у очима. Крај Евгеније седи неизбежни домаћи пријатељ, кнез Ипохондрички и кандидат за његово место, пред другим ћутљиви и у себе заљубљени списатељ Арлекинов.

„Ја те навлаш не позвах, голубе, да те не би прекидала у раду“, окрете се Коћа мени с мирним изразом на лицу.

Преко воље пољубих јој руку (не видесмо се пре, јер се за дуго опремала) а остале поздравих добродошлицом.

Кнез се сијао од задовољства. Његови дуги, кичошки заврнути и лако проседели бркови подигоше се и показаше мале, јамачно усђене зубе. У лепом, омаленом расту, утегнутом као код пруског официра, почивао је дух детића, вична сваком пустоловству.

„Веома ми је драго, што вас видим, mon ami. Па како сте са здрављем? Баш сад смо о вама разговарали“ рече, осмејкујући се лако.

„А о чему сте то разговарали?“ упитах радознано.

„О томе, како сте се у служби одвећ дуго задржали на једном месту. У тим годинама ја сам већ био чиновник пете класе.“

„Па то није ништа за чудо. Без препорука човек не може ништа да учини“.

„А шта, зар нас, пријатеље своје, ни у шта не рачунате?“

Кнез се стаде смејати сувим, старачким смехом. Ћутећи погледао је на моју Евгенију, која је непрестано бацала на ме чудновате погледе.

„Хвала“, одговорих мрзовољно; „ако узмогнете прозборити за мене реч, две, биће ми веома драго. Морам признати, на то нисам рачунао“.

Изгледа, да нисам то рекао доста пријатно. Арлекинов, који се непријатељски понашао према кнезу, одлучи се да прекине ћутање.

„Државна служба лишава човека његове индивидуалности. Зар није боље слободно занимање наших списатеља? Гледајте, Григорије Григоријевићу, и ви, кнеже, мене: не зависим ни од кога, не служим никому и сви жуде за мојом наклоношћу“.

Окрете очи и поново утону у обожавање моје Евгеније. „Збиља, господине Арлекинове! Говорите парадоксе“.

рече кнез, „ми вас не тражимо. У осталом у овоме дому клањемо се само једном заједничком идолу“.

Евгенија му одговори благодарним осмехом (она има тисућу осмејака за сваки случај), но Арлекинов беше у забуну само за тренут.

„Клањати се и служити — две су различне ствари“. Ређаху се беспрекидно. Устао сам извињавајући се хитним послем.

Лујза шапташе нешто Евгенији а обадве силом се уздржаваху од смеха. Чудноват дом!...

III

Под изговором да нам прибави протекцију, кнез нас походи свакодневно и доста се немарно опходи према мени.

„Изазива у мени немир“, рекох једном жени, када кнез беше код нас преседео вас дуги дан.

Погледала ме је сажаливо и уздахнула.

„Станислав Антонијевић је знатан човек. Он ће за те много учинити, ако будеш наметан и не будеш имао бубу у глави“, рече брзо, као да није хтела продужавати говор о кнезу.

Очи јој, при том, гледаху некуд у страну.

Нисам био у стању да себе савладам и ражљутих се. У потоње доба постао сам врло нервозним, те ме и само кнежево име доводи у беснило.

Евгенија на један пут пресече реч.

„Немаш право да нас осуђујеш. Пустио си нас у свет и још нас осуђујеш! Не могу даље да подносим ту патњу!“

Линуше јој сузе и она их брзо обриса марамом.

Уступих, блед и узбуђен.

„Па да се разведемо“, рекох збуњено.

Евгенија ме погледа испитујући и лукаво се осмехну.

„А ти си наврно мислио да ће се кнез за те заузети тек онако, из голог пријатељства а зарад красних очију мојих? Све смо то већ згодно удесили да пођеш за њ!“

У томе тренутку јамачно бејаш добро расположен, јер она нагло промени тон и поче ласкаво да збори.

„Сам оцени: Коста ће добити сјајно васпитање и кнез ће га усинити. То је збиља напредак. Веруј ми, да ни теби неће бити лоше. Ако поље узмогнеш расудити, онда се томе нећеш опирати. Сада је развод лака ствар и Станислав Антоновић све ће свршити за две, три седмице“.

Била је тако занесена том сулудом перспективом, да је заборавила на скоре сузе и отпоче брзо развијати слику будућег живота.

Шта је то — дрскост или узбудљива наивност?

Хладно јој упадох у реч.

„Слажем се у свему. Кривцу не остаје ништа друго, већ да се покори. Када је потребан развод, нека буде“.

Полазећи из будоара, сретох се с кнезом. Боже мој, до чега сам дошао! Он приђе мени и стаде ми причати, да имам изгледа за ново наименовање и да ће за мене све учинити, а ја уместо да га премејим презривим погледом и да му покажем врата, збуњено стадох му захваљивати! Гнусна ми је и сама помисао на то!

По мојем одласку отпочели су се без сумње договарати. Кнез оде из собе женане доста брзо с блаженим изразом на лицу. Гредом сврати се и мени у собу и са осећајем стисне ми руку.

„Ви сте племенит човек!“ рече ми с поносом.

Морадох се веома савлађивати, да му не креснем у очи шта сам осећао.

У службеном послу бејаш изгубио сваку вољу; због тога сам већ добио опомену, да немарно отирам своју дужност. Мој претпостављени погледао ме је с таким олимписком величанственошћу, да бих у земљу утонуо. Поглед његов није ми наговештавао ништа добро.

„Но, то је већ и сувише!“ рекао је, сукући врхове сребрнастих бркова. „Може се мислити, да ви не живите за службу ни она за вас и још се нађете увређени, када вам се што пребаци... Да, сад ми паде на ум. Јучер ми је доходио кнез... кнез... ако се не варам Хандрин... Хандрички и поменуо ми је ваш прелазак у другу струку. Ја бих вам драге воље дао најбољу препоруку, само да уступите место вреднијем и искуснијем чиновнику. Служба је — пре свега! Држим, да ћете искрено и без сумњичења примити моје речи“.

Разговор се водио у предсобљу тако, да су то добро чули и моји другови. Када се нађох међу њима, сви се чиняху као да ме и не виде. Отурим пресавијени табак, оставим отворену фиоку и одем у потпуном очајању. Као да ми пуче нешто у грудима. Пустош, хладна пустош окружаваше ме као јесења магла. Изиђох на улицу и жудно удисавах студени ваздух.

Сретох Арлекинова. Беше се искривио као гудало и под тежином великог медвећег кожуха једва је мицао ногама.

„Знате ли шта је ново? Питаше ме спуштеним гласом, селим се из завичаја. Овде ми не дају довољно слободна простора: Ширим крила и хоћу да летим, а они ме вуку земљи, у благо, баш као да сам ја просто марвинче.“

При том диже у вис дуге суве руке и стаде њима млатарати и викати, да се мимопролазници освртаху на њ, а радозналији још се стадоше и устављати. Његов изглед био је збиља смешан и ма да ми је било врло тешко, ипак се не могах уздржати.

„Јест, смејте се, смејте! За годину, за две чућете мој глас с друге стране!“

Речи „с друге стране“ изговорио је са особитим нагласком, придајући му некакав особити значај.

„Сада баш идемо од ваше домаћице Евгеније Ивановне. Опростили смо се за дуго, можда за навек.“

Говорио је дрхтавим тенором, тако да сам га у томе часу сажалевао.

Растадосмо се. Не одох дома, већ се свратим на ручак у гостионицу, где сам се задржао скоро до поноћи.

IV

Мој службени положај постајао је све несношљивији; бејаш непроменљив предмет досетака, а о прелазу не беше ни помена. Већ месец дана чекам да ме позову да дам оставку. Јучер сам с кнезом имао озбиљан разговор. Увија се као ченгија. Да ли ме је намерно обмануо или се само показао као брбљавац, који би радо нешто урадио, а не може. Бејаш остао и без новаца тако, да не имаћаш са чим платити стан

Наставам одвојено од Евгеније и ограничавамо се само на хладни поздрав. Коста је веома невесео, као да појима целу драму, која се одиграва пред његовим очима. Кукавно дете.

Када не беше мајке код куће, а Лујза, женина поверница, дала се на оправку дстињег перива, дотрча Коста к мени и страсно ме пољуби у руку.

„Оцо, ти нас нећеш напустити, ти ћеш нас походити,“ цаврљаше посматрајући ме тужним погледом. „Што си не-весео, оцо?“

Шта сам му знао казати.

Често мислим на моје дете, које губим својом кривицом, својом бескарактерношћу. Нико не виде суза мојих, суза очајања и љуте увреде, када се за дугих, бесаних ноћи превијам као црв под кором.

Данас ми освану страховит дан: примам на се кривицу и признајем неверство. Све је већ готово, удешено... Специјалиста у разводима бракова, адвокат Бабушкин, није предвидео ни најмању ситницу и дао ми је читав низ упута. На задовољство најдраже ми супруге и кнеза Хипоковдрицког учествоваћу у пикантној вечери, приређеној по упуству искуснога господина Бабушкина. Прекрасно! Ништа лепше не може се ни преставити. Бићу као лутак и одиграваћу улогу заљубљеног бонвивана... Када ће већ свему бити крај!

V

Но, комедија је одиграна. Дошао сам кући морално утучен. Евгенија ме дочека у ходнику с преплашеним, бледим лицем.

„Умири се, све сам извршио, како ми је било прописано од режисера,“ говорио сам иронички, скинувши плашт, покривен мокрым снегом,

Евгенија ме тупо погледа.

„Ах, не говоримо о томе!... Коста умире!“ изговори тешко.

„Како? Шта је било? Шта си радила?“

„Опака гушобоља.“

„Где, где је права несрећа!“ сину ми кроз главу и као без душе отрчим у детињу собу.

Како се цроменио мој анђелак! Та јутрос ми је доскакутао и улагивао се, као да је знао да ће ме оставити усамљена у овоме свету лажи и обмана.

Примакох се запуреном лицу његову.

„Драги Коста, ево ме крај тебе!“

Он отвори очи и хтеде дићи руку, но она му клону, а низ образе скотрља му се суза.

„Врућина ми је, оцо!“

Болест је напредовала необичном брзином. Лујза је утекла, бојећи се заразе. Евгенија је често падала у нервозан сан, час опет губила сву одважност, те је трчала с једног краја на други, кршећи руке и горко плачући.

Лекар је доходио три пута дневно. Седео сам крај постеље и Коста је, с времена на време, упирао на ме у пола угушени поглед свој.

„Не остављај мајку,“ рече ми и опет замуче.

Евгенија у томе тренутку приђе и наслони се лактом на моје раме. Да ли је то видео Коста? Бојао сам се, да се окренем. Када га је лекар прегледао, дотаче се лако моје руке.

Уздрхтах.

„На неколико речи,“ замоли ме.

Изиђосмо из собе.

„Је ли веома опасно?“ упитах га и болно гледах у очи младоме лекару.

„Јесте и баш с тога хтео сам с вама да прозборим реч, две. Истина, наука Божјом помоћу по кашто чини чудеса и ми немамо права очајавати до последњег тренутка, али у овоме случају болест тако брзо напредује, да се бојим да дете не добије капљу срца. И ја држим, да је то питање само неколико часова.“

Мој Коста умире; умире нагло као откупна жртва, али за што? За какве грехове? Што ја не идем, већ се гаси млади живот у пунољку свом!

Ухватих се за главу. Лекар и не покушаваше да ме теши. Још једном погледа болесника. Овај се стаде превртати с бока на бок и смаче облогу с гуше. Дечко не могадијаше да дише,

„Капља срца, нема сумње“, рече лекар тихо и окрете се.

Сви покушаји уставити агонију беху узалудни.

(СВРШИХЕ СЕ)

ПОШАЛИЦЕ

I

Земља, кажу, пронашће због судара са неком звездом. Та звезда није наша „Звезда,“ јер и она може лако пропасти још пре тога.

II

Према извешћу с Месеца јављамо поштованој публици, да тамо има још доста празних етанова „са и без намештаја“ за самце као и за породице. Препоручујемо да сваки узме стан још пре пронасти Земље.

III

У поноћи између 2. и 3. Новембра жена буди мужа: — Устај време је.

Муж: — Ама који ти је андрак ноћас?!

Жена: — Хајде облачи се да гледамо пропаст света.

IV

А Јеси ли чуо да ће 2. новембра бити пропаст света. Један отиуштени чиновник: — Штета, а мени мини-стар обећао да ће ме 3. нов. вратити у службу.

V

На глас о пронасти света рећи ће један забринут: — То ће онда укупно друштво да банкротира. —

VI

Сазнајемо да ће Ротшилд услед пронасти света поклонити сву своју имовину сиротињи.

VII

При закључку листа добили смо од Фалба овај телеграм: Овогодишња пропаст света одлаже се због слабог одзива публике.

ЗВЕЗДИНА БИБЛИОТЕКА

Намера нам је била, кад смо **Звезду** покренули, да нашем свету што чита пружимо здраву и добру лектуру, и да га полако почнемо одбијати од пустих и празних романа, који још и сад ничу као печурке. Да ли смо што год успели, то је тешко пресудити. Није лака ствар поправити укусе који је кварен годинама. Тек, тек опет нас нешто, што смо за ову годину дана искусили, нагони да не застајемо, него да све уложимо и идемо напред.

Зато се уредништво решило, да поред све своје материјалне сиротиње и крене и

ЗВЕЗДИНУ БИБЛИОТЕКУ

Циљ јој је, да нашу публику позна са умотворима светских великана. Према томе доносиће само признате радове одзичних словенских и страних писаца, као: Толстоја, Тургенјева, Достојевског, Писемског, Флобера, Балзака, Ига и других. Сем великих романа доносиће у свакој свесци и по једну малу причу од модерних писаца свију литература. Све што **Звездина Библиотека** донесе, биће добро преведено.

Звездина Библиотека почеће излазити од новембра ове године. Прва свеска изићи ће 4 новембра, и у њој ће почети излазити чувена Толстојева приповетка **Козаци**, којом је почела слава Толстојева и у којој су све одлике тога чувеног руског писца.

Звездина Библиотека излазиће кад и **Звезда**: четвртком и недељом на једном штампаном табаку из гармонда. Ако одзив публике буде био повољан, Уредништво ће повећати свеске.

Цена је врло незнатна: свеска стаје само **10 пара динарских**.

Библиотека ће се моћи добити код продаваца, књижара и на свима местима где се књиге продају.

Ми се надамо, да ће наша публика дочекати ово предузеће онако свесрдно као што оно и заслужује.

Уредништво **Звезде**.

Београдске претплатнике **Звезде** молимо да нам на случај сеобе доставе своје нове адресе, како би се лист тачно слао.

Администрација **Звезде**.

Садржај: „** *“ (песма) — „У Вилоградима“ (серијал). — „Одкуда“ (песма). — „Јелени муж“ (наставак). — „Млечни пут“ — „Пошалице“. — „Звездина библиотека“.

Власник: Ст. М. Веселиновић, — ШТАМПАРИЈА СВЕТА НИКОЛИЋА ОБ. ВЕН. БР. 2. — уредник Јанко М. Веселиновић.